

Kerkvaders

Getuigen van het geloof en Christelijk leven in de eerste eeuwen.

Tertullianus (c. 160 - c. 230)

Tertullianus

Leven

■ Quintus Septimius Florens Tertullianus

- ▶ werd in 150-160 te Carthago geboren
- ▶ zijn vader was centurio (honderdman) was in dienst van de proconsul van Afrika
- ▶ geboren in een heidens gezin en genoot een uitstekende academische opleiding
- ▶ hij werd waarschijnlijk, advocaat
- ▶ hij kon zich behalve in het Latijn ook vloeiend in het Grieks uitdrukken
- ▶ hij verbleef een tijd in Rome
- ▶ rond 193 (vóór 197) werd hij Christen. Hij werd geen priester
  - Hij begon een lange literaire loopbaan ten dienste van zijn geloof
  - Hij was behalve een denker ook een man van de daad
- ▶ in het midden van zijn leven (202-205) sloot hij zich openlijk aan bij de montanisten en begon hij de katholieke Kerk fel aan te vallen

- ▶ hij had een naar extremisme en rigorisme neigende natuur

Tertullianus

Leven

- Over zijn levenseinde wordt niets bericht. Men neemt aan dat hij ca 230 in hoge ouderdom gestorven is.
- Hij schreef diverse werken waarvan er 31 bewaard gebleven zijn.
  - ▶ Met grote nauwkeurigheid kan men van de meeste werken zeggen of zij uit zijn katholieke, dan wel zijn montanistische periode zijn.
- Zijn werken zijn van groot belang voor het verstaan van de verhouding tussen het Christendom en de cultuur van staat van de tweede eeuw.
  - ▶ Door zijn breuk met de kerk is zijn invloed op latere Christelijke schrijvers gering.
- Hij is zeer interessant voor de studie van de leer van de H. Drievuldigheid.
- Hij is de eerste die de term *Drievuldigheid (Trinitas)* gebruikt.

Tertullianus

De montanisten.

- Over de sekte van het montanisme weten we niet veel.
  - ▶ De sekte ontstond in het midden van de 2de eeuw in Frygië.
  - ▶ Het was een eschatologische beweging.
  - ▶ De stichter was een bekeerling Montanus (+ ca 195).
  - ▶ Hij schokte het volk door een nieuwe (extatisch) manier van profetisch spreken en door een ethisch rigorisme.
  - ▶ Hij werd vergezeld door twee profetessen Prisca (ook wel Priscilla) en Maximilla.
    - Een aantal van hun profetieën zijn overgeleverd.
  - ▶ Ze vonden met hun dreigende profetieën over het einde van de wereld nogal wat aanhang.

Tertullianus

De montanisten.

- Het succes van de beweging kwam kennelijk vooral voort uit haar felle reactie tegen de lauwheid die overal heerste.
- De bisschoppen verzetten zich spoedig tegen deze beweging.
- Reeds in 177 zijn ze in het Westen bekend.
- De beweging kreeg in het Westen, en m.n. Noord-Afrika, grote invloed nadat de bekende Tertullianus toetrad rond 205.
- Ten tijde van Augustinus (+430) werden de laatste aanhangers hiervan met de Kerk verzoend.
- Sommigen zochten later contact met de novatianen.

Tertullianus (bloemlezing)

Ad uxorem II,8

Waar vinden wij woorden die volstaan om het geluk te verhalen van het huwelijk dat de Kerk sluit, dat door het offer bevestigd en door de zegen bezegeld wordt, waarover de engelen het nieuws naar de hemel brengen, en dat de Vader bekrachtigt?

Want zelfs aardse kinderen kunnen niet goed en wettig trouwen zonder de toestemming van hun vader. Wat een mooi paar vormen twee gelovigen, die één hoop, één verlangen, één dezelfde moraal hebben, die één en dezelfde Heer dienen?

Zij zijn broeder en zuster, zij zijn beiden mededienaren, er is geen verschil in geest of lichaam. Zij zijn werkelijk “twee in één vlees”. Waar het vlees één is, daar is ook de geest één. Samen bidden zij, samen knielen zij, samen houden zij hun vasten, zij onderrichten mekaar, zij sporen mekaar aan, zij steunen mekaar.

Tertullianus (bloemlezing)

Ad uxorem II,8 (2)

Zij bidden samen in de kerk van God, zij nemen gelijk deel aan de maaltijd van God; zij zijn samen in beproevingen, vervolgingen en voorspoed. Geen van beiden verbergt iets voor de ander, of mijdt de ander, of is een last voor de ander.

In vrijheid wordt de zieke bezocht en de behoeftige geholpen. Aalmoezen worden gegeven zonder verwijten, offers bijgewoond zonder scrupules, niets staat de dagelijkse plichten in de weg. Zij hoeven niet heimelijk een kruisteken te maken, zij hoeven niet angstig te zijn, als zij een dankzegging uitspreken en hun zegewens hoeft niet in stilte te gebeuren. Tussen de twee weerklinken psalmen en hymnen en beiden sporen mekaar aan om een beter lied voor de Heer te zingen.

Als Christus deze dingen ziet en hoort, dan is Hij verheugd. Naar deze mensen zendt Hij zijn zegen. Waar twee verenigd zijn, daar is Hij zelf. Waar Hij is, daar is de Boze niet.

Tertullianus (bloemlezing)

Het principiële voorbehoud tegen de ketterers

I,1. De huidige tijdsomstandigheden, broeders, ontlokken mij ook deze vermaning, dat wij ons niet moeten verwonderen over de ketterijen, noch dat zij bestaan — want hun bestaan werd voorspeld — noch dat zij het geloof van sommige mensen vernietigen — want zij bestaan juist, opdat het geloof door de beproeving getoetst wordt.

2. Het is derhalve dwaas en een bewijs van onnadenkendheid, als velen er aanstoot aan nemen, dat de ketterijen zoveel macht hebben. Als zij immers niet zo veel macht hadden, zouden zij niet bestaan; 3. want als het iets eenmaal gegeven is, om te bestaan, dan krijgt het, evenals het een oorzaak toegewezen krijgt, waarom het bestaat, ook de macht, waardoor het bestaat en moet bestaan.

...

Tertullianus (bloemlezing)

Het principiële voorbehoud tegen de ketters

III, 1. Het gebeurt dikwijls, dat die mensen, die zich steeds allerlei dingen afvragen, zich door zekere personen, welke zich door een ketterij hebben laten inpalmen, tot geloofsafval laten brengen: 2. waarom is die vrouw of is die man, die zo gelovig, zo verstandig waren, die zulke steunpilaren van de kerk waren, naar die andere partij overgegaan? 3. Wie dit zegt zal zelf waarschijnlijk al antwoorden, dat zij die door ketterijen tot afval gebracht zijn noch als verstandig, noch als gelovig, noch als steunpilaren van de kerk beschouwd kunnen worden. Is het zo verwonderlijk, dat iemand, die aanvankelijk deugdelijk gebleken is, later ten val komt?

Tertullianus (bloemlezing)

Het principiële voorbehoud tegen de ketterers

4. Saul, die rechtschapen was boven de anderen, is later uit nijd ten onder gegaan. David, een rechtschapen man naar het hart van de Heer, maakte zich later aan moord en echtbreuk schuldig. Salomo, met alle genade en wijsheid door de Heer begiftigd, werd door vrouwen tot afgoderij gebracht! 5. Alleen aan de Zoon van God werd het voorbehouden, zonder zonde te blijven. Maar hoe dan? Als een bisschop, een diaken, een weduwe, een maagd, een leraar, ja als een martelaar van de richtlijn van het geloof afwijkt, zal het daarom de schijn hebben, dat de ketterijen in het bezit der waarheid zijn? 6. Beoordelen wij het geloof naar de personen, of de personen naar het geloof? Niemand is wijs, tenzij hij gelovig is, niemand is hooggeplaatst, tenzij hij een Christen is, maar niemand is een Christen, tenzij hij tot het einde toe volhard heeft.

Tertullianus (bloemlezing)

Het principiële voorbehoud tegen de ketteren

7. Gij kent, als mens, een ander slechts van buiten. Gij oordeelt naar hetgeen gij ziet. Maar gij ziet slechts zo ver als uw ogen reiken. Maar, zo zegt de Schrift, de ogen van de Heer kijken diep. De mens kijkt naar het uiterlijk, maar God kijkt naar het hart. 8. En daarom kent de Heer de zijnen en de plant, die Hij niet geplant heeft, rukt Hij uit en Hij toont, dat soms de eersten de laatsten zijn en Hij draagt de wan in de hand, om zijn dorsvloer te reinigen.

9. Moge het kaf van het lichtvaardig geloof bij elke bries van bekoringen zo ver het wil wegvliegen, des te zuiverder zal de massa van het graan opgeslagen worden in de graanschuren van de Heer.

Tertullianus (bloemlezing)

Het principiële voorbehoud tegen de ketteren

10. Hebben ook niet enige leerlingen van de Heer zelf zich van Hem afgewend, omdat zij aanstoot namen? Maar daarom hebben toch ook de anderen niet gemeend, zich van Zijn voetstappen te moeten verwijderen. 11. Maar zij, die eenmaal wisten, dat Hij het woord van het leven was en van God kwam, bleven in Zijn gezelschap tot aan het einde, hoewel Hij hun rustig zou aangeboden hebben, weg te gaan, indien ook zij dat verlangden. 12. Van minder belang is het, dat mensen als Fygelus, Hermogenes, Philetus en Hymenaeus Zijn apostel verlieten. Zelfs degene, die Christus verraden heeft, behoorde tot de apostelen.

13. Verwonderen wij er ons over, indien Zijn kerken door sommigen verlaten worden, terwijl juist dat, wat wij lijden naar het voorbeeld van Christus zelf, bewijst, dat wij Christenen zijn? 14. Uit ons midden kwamen zij voort, zo staat er geschreven, maar zij behoorden niet werkelijk tot ons. Hadden zij tot ons gehoord, dan waren zij bij ons gebleven.

Tertullianus (bloemlezing)

Het principiële voorbehoud tegen de ketterers

IV,1. Laten wij liever de uitspraken van de Heer en de geschriften van de apostelen indachtig zijn, die ons hebben voorspeld, dat er ketterijen zouden komen en ons hebben voorgeschreven, haar te vluchten. Laten wij, evenals wij deze niet vrezen, zo ook ons er niet over verwonderen waarom wij hen moeten vluchten. 2. De Heer leert, dat er veel roofzuchtige wolven zullen komen, gehuld in schaapskleren.

3. Wat zijn die schaapskleren anders dan een uiterlijk en oppervlakkig Christendom? Wat zijn roofzuchtige wolven anders dan listige gedachten en listige geesten, die heimelijk van binnenuit de kudde van Christus onveilig willen maken? 4. Wat zijn valse profeten anders dan de valse predikers? Wat zijn de valse apostelen anders dan zij, die een vals evangelie verkondigen? Wat zijn de Antichristussen, nu en altijd, anders dan zij, die opstaan tegen Christus?

Tertullianus (bloemlezing)

Het principiële voorbehoud tegen de ketterers

5. Dit zijn de ketterijen, die thans evenzeer door hun nieuwe dwaalleren de Kerk plagen, als later de Antichrist haar door de wreedheid van zijn vervolging zal teisteren, met dit verschil, dat de vervolging nog martelaren maakt, maar de ketterij slechts afvalligen.

6. En daarom moesten er ook ketterijen zijn, opdat duidelijk zou worden, wie beproefd zijn in het geloof: zowel wie onder de vervolgingen hebben standgehouden, als wie niet afgedwaald zijn naar de ketterijen, 7. opdat niet de een of ander zich er mee troost, dat zij als “beproefde Christenen” beschouwd worden, die hun geloof verwisselen voor een ketterij.

Tertullianus (bloemlezing)

Apologeticum

50,12. Gaat uw gang, gij voortreffelijke stadhouders, die in de ogen van het volk veel beter zult zijn, indien gij Christenen aan de volksgunst offert; en ons pijnigt, foltert, veroordeelt en vermorzelt: dan is uw onrechtvaardigheid een bewijs van onze onschuld! Daarom verdraagt God het, dat wij dit te verdragen hebben. Want onlangs nog hebt gij, door een Christen meisje liever tot het bordeel dan tot de leeuwen te veroordelen, toegegeven, dat het verlies van de reinheid bij ons erger is dan elke andere straf, ja zelfs dan elke vorm van doodstraf.

13. En toch baat uw meest uitgekookte wreedheid u niets: zij is veeleer een propagandamiddel voor onze sekte. Telkens als gij ons wegmaait, worden wij talrijker: het zaad is het bloed van de Christenen!

Tertullianus (bloemlezing)

Apologeticum

4. Velen uit uw eigen kring sporen aan om lijden en dood te verdragen, zoals Cicero in zijn Tusculanae, Seneca in zijn Toevalligheden, Diogenes, Pyrrhon en Callinicus, maar toch hebben zij met hun woorden niet zoveel leerlingen geworven als de Christenen, die met hun daden onderwijzen.

15. Juist die koppigheid, die gij ons verwijt, is een leermeester. Want wie wordt bij de beschouwing daarvan er niet toe gedreven, om te onderzoeken wat de ware reden daarvoor is? Wie treedt niet toe na dit onderzoek? Wie begeert niet de marteldood te sterven, als hij eenmaal toegetreden is, om aldus de volheid van de goddelijke genade te kopen en van God volledige vergiffenis te krijgen voor de prijs van zijn bloed? 16. Door deze daad worden immers alle zonden vergeven. Dit is de reden, waarom wij u terstond onze dank betuigen voor uw vonnissen. Er bestaat een tegenstelling tussen het goddelijke en het menselijke: net wanneer gij ons veroordeelt spreekt God ons vrij.

Einde

